

» ptáci našich lesů

STRAKAPOUD JIŽNÍ (*DENDROCOPOS SYRIACUS*)

Robert Doležal

Jestliže nám na první pohled všechni strakapoudi rodu *Dendrocopos* připadají stejní a musíme jim věnovat ještě druhý pohled, abychom je určili do druhu, pak strakapoud jižní bude chtít ještě jeden pohled navíc. Velmi se totiž podobá svému blízkému příbuznému strakapoudovi velkému (*Dendrocopos major*), se kterým se může na okrajích svého areálu výskytu křížit. Zajímavé je, že ve starší literatuře zaměřené na naše ptactvo, bychom o něm marně hledali nějakou zmínku. Jedná se totiž o nováčka nejen v naší přírodě, ale v Evropě vůbec. Nápovedou nám může být jeho druhotné označení „syriacus“, které ukazuje na původ z oblasti ležící jihozápadně od Evropy, konkrétně ze Sýrie, kde byl v roce 1833 prvně popsán.

Rozšíření

Plošně je areál výskytu strakapouda jižního poměrně malý. Tvoří ho část střední a jihozápadní Evropy, Ukrajina, Turecko a jihozápadní Asie. V místech svého původního rozšíření většinou nahrazuje strakapouda velkého. V Evropě se tento druh poprvé objevil v roce 1890, a to v Bulharsku. Od té doby se datuje jeho další šíření severozápadním směrem – 1931 Rumunsko, 1937 Maďarsko, 1949 Slovensko, 1951 Rakousko a 1953 ČR. Po jisté stagnaci pronikl v roce 1967 do Německa, následovalo Polsko a v roce 1980 Bělorusko. Od té doby se šíří dále k východu (Šťastný et al.,

Jedním ze znaků odlišujících strakapouda jižního od velkého je světlé peří u nozder; u strakapouda velkého je černé.
Foto: Ondřej Prosický

Mladý pták má kromě celé červené čepičky také červenou skvrnu na hrudi.
Foto: Ondřej Prosický

2006). Evropská hnízdní populace je odhadována na více než 530 tis. páru (50–74 % celkové populace) a ačkoli v letech 1990–2000 narůstala a na většině území byla stabilní, tak v některých jádrových oblastech – například v Turecku – začala ubývat. Zdá se, že v celoevropském měřítku celkově populace strakapouda jižního mírně klesá, byť je hodnocena jako zabezpečená (BirdLife International 2004). V letech 2001–03 se početnost tohoto druhu pohybovala v ČR v rozmezí 1 000–1 400 páru (Šťastný et al., 2006).

Prostředí a způsob života

Typickým biotopem výskytu strakapouda jižního je kulturní krajina s řídkými stromovými porosty, což je logické, protože zůstává

věrný takovým podmínkám, které měl k dispozici v místech svého původního rozšíření. Evropským ekvivalentem jsou tedy zahrady, parky, sady, hájky a plošně nevelké lesíky v otevřené krajině, nebo i aleje stromů v městských ulicích. V rámci našeho území se strakapoud jižní vyskytuje prakticky souvisle na jižní Moravě, ostrůvkovitě na Moravě střední a dále se šíří na Šumpersko, Opavsko a Ostravsko (Šťastný et al., 2006). Z hlediska obtížnější determinace zřejmě často uniká pozornosti.

Strakapoud jižní je stálý a celoročně zůstává věrný jednou zvolenému stanovišti (Hudec a kol., 2005), což bylo potvrzeno také u nás odchytem kroužkovaných ptáků jak v hnízdění, tak v mimohnízdním období (Cepák et al., 2008).

Dospělá samice hledá, kam by zaklínila pecku, aby se dostala k chutnému jádru.
Foto: Zdeněk Tunka

Samec hledající potravu na telegrafním sloupu. Patrná jsou téměř tmavá postranní ocasní pera.
Foto: Zdeněk Tunka

Popis

Strakapoud jižní se velice podobá blízce příbuznému strakapoudovi velkému. Jde tedy opět o ptáka velikosti drozda s výrazně bílo-černo-červenou kombinací barev v opeření. Odlišuje ho jen několik znaků. Tím nejvýraznějším je nepřerušená bílá plocha tváří a stran krku, kterou u strakapouda velkého dělí černá příčka. Méně nápadné jsou světleji červené podocasní krovky a tmavší krajní ocasní pera jen s několika bílými skvrnkami. Mláďata mohou mít po vyvedení na hrudi jasně červenou příčnou skvrnu. Oba zmíněné druhy se podobají i hlasem, ale strakapoud jižní se ozývá měkčím „jih jih“, které je často doplněno hlasitým protáhlým „irrr“. Nejčastěji se s ním setkáme v korunách stromů nebo ho spatříme v letu, který je opět vlnovitý a střídá se v něm typické několikeré mávnutí křídel s následným setrvačným pohybem vpřed s křídly u těla.

Hnízdění a péče o mláďata

Bubnování, hlasitý křik a časté přelety, tedy projevy související s tokem, můžeme naznamenat už v březnu. Bubnují obě pohlaví. Páření probíhá na věti nedaleko dutiny, kterou si hloubí nejčastěji ve vrbě, třešni, jabloni, topolu či bříze a ne příliš vysoko – průměrně ve 4 metrech. Dutina je nejčastěji ve kmeni, zřídka v silnější postranní větví, má proměnlivou hloubku (cca 30 cm) a oválný vletový otvor o průměru 4,5–6,5 cm. Tesá ji hlavně samec a pář ji může následně používat 3–4 roky.

Samice začíná snášet vejce od poloviny dubna, ale spíše později. Jsou čistě bílá, bývá jich 4–6 a jsou snášena v denních nebo i dvoudenních intervalech. V sezení se střídají oba rodiče, v noci sedí výhradně samec. Mláďata se líhnou po 9–11 dnech a v prvních dnech jsou neustále zahřívána. Po dvou týdnech už vyhlížejí ven z dutiny a na rozdíl od mláďat

strakapouda velkého se ozývají jen tiše. Když je dost potravy, tak z dutiny vyletují už po třech týdnech. I poté, co se osamostatní, se vracejí na noc do blízkosti hnízdní dutiny a spávají přitisknutá k okolním větvím. Pohlavní dospělosti dosahují pravděpodobně v následujícím roce. Strakapoud jižní hnázdí jen jednou v roce, ale po zničení snůšky může mít až 3 snůšky náhradní (Hudec a kol., 2005).

Potrava

Podíl rostlinné potravy u strakapouda jižního převažuje nad potravou živočišnou. Hmyz sbírá především na jaře a v létě, jindy vyhledává nejrůznější plody: ořechy, třešně, švestky, semena slunečnice nebo dobývá jádra z pecek. Také mláďata jsou krmena nejprve larvami a housenkami a později převážně různými plody: hruškami, malinami, jahodami (Hudec a kol., 2005). Mláďata mohou mít v době, kdy jsou takto krmena, velice zajímavé zbarvení v závislosti na tom, co právě konzumují. Zde je zřejmá analogie s mláďaty lidí.

Semena větších plodů staří ptáci vyzobávají tak, že je zaklínají do štěrbin v kůře nebo do úžlabí mezi větvemi. Vytesávání hmyzu u strakapouda jižního není tak běžné a živočišnou potravu spíše jen sbírá.

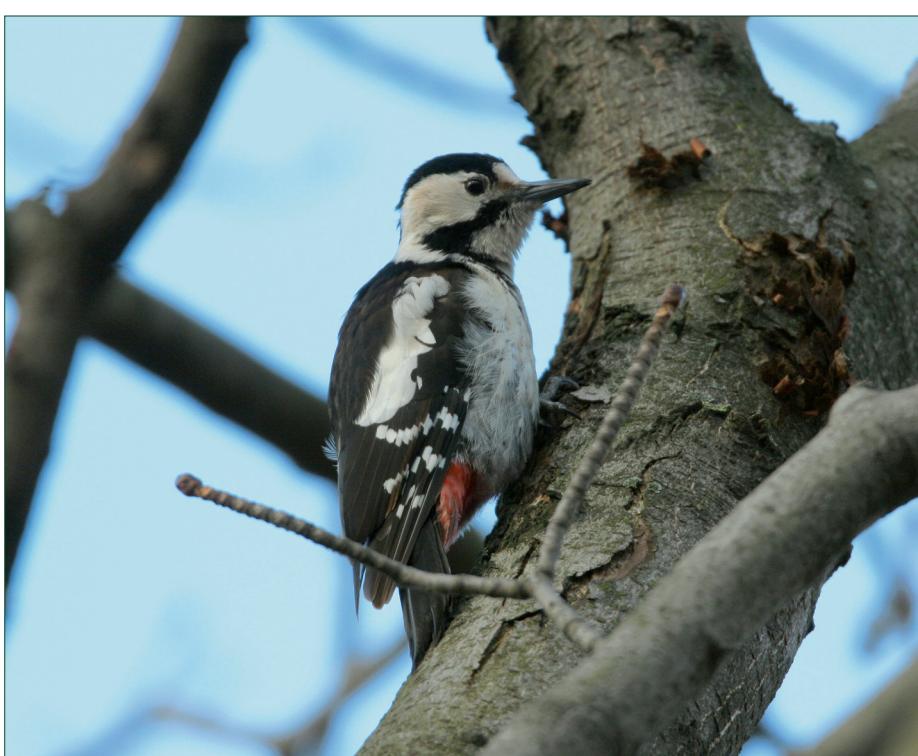
Význam a ochrana

Strakapoud jižní je opět jeden z mála našich druhů, které vytvářejí hnízdní možnosti pro sekundární dutinové hnizdiče. V novém Červeném seznamu je strakapoud jižní zařazen v kategorii druh ohrožený. Figuruje také v příloze I Směrnice o ochraně volně žijících ptáků 79/409/EHS a jako takový je předmětem ochrany ve čtyřech ze 41 ptačích oblastí vyhlášených na území ČR. Z valné míry se jedná o synantropní druh vázaný na okolí lidských sídel, tedy na biotopy ohrožené různými úpravami a likvidací starší stromové zeleně (staré sady, vinice, aleje, parky, hřbitovy), což platí pro břehové porosty podél vodotečí. Podpora strakapouda jižního by měla spočívat v udržení starých stromových porostů v jeho biotopech a postupná náhrada přestárlých a odumírajících novou výsadbou vysokomenných odrůd ovocných stromů (Biomonitoring 2007).

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Autor: Ing. Robert Doležal
E-mail: dodin@post.cz
www.birdwatcher.cz

Další fotografie je možné zhlednout na internetových stránkách autorů fotek: www.naturephoto.cz a www.birdphoto.cz

Domovem strakapouda jižního jsou ovocné sady, staré vinice, aleje, parky či hřbitovy.
Foto: Zdeněk Tunka